

ALAŞEHİR KUVA-YI MİLLİYE KOMUTANI MUSTAFA ŞAHYAR BEY

Doç. Dr. Nurettin GÜLMEZ

Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü

Bülent TAHANCI

Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Tarih Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

ÖZ

İtilaf Devletleri, Anadolu toprakları üzerindeki işgal planlarını, Yunanlıların İzmir'i işgal etmesiyle uygulamaya başlamışlardır. Bu durum özellikle Batı Anadolu üzerinde büyük bir tehdit oluşturmuştur. Savunmasız bırakılan devletin durumu karşısında Anadolu halkı, kendi kurduğu Kuva-yı Milliye adı verilen gönüllü birliklerle düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı oyalayarak, Millî Mücadele'nin teşkilatlanma çalışmalarına zaman kazandırmıştır. Batı Anadolu'da ilk Kuva-yı Milliye birliği Alaşehir'de Mustafa Bey tarafından kurulmuş, Kaymakam Bezmi (Nusret) Bey, başından beri Kuva-yı Milliye'nin kurulmasında silah ve cephane vererek destek olmuştur.

Batı Anadolu'da Yunanlılara karşı oluşturulacak savunma hattının belirlenmesi, silah ve mühimmat ihtiyacının karşılanması amacıyla düzenlenen Alaşehir Kongresi'ne ev sahipliği yapması, bu şehrin önemini arttırmıştır. Mustafa Bey, Alaşehir Kongresi'nin düzenlenmesinde de görev alarak, Millî Mücadele'ye olan katkılarını sürdürmüştür. Kongreden sonra Çerkez Ethem'le cephede yaptıkları egemenlik mücadelesi, üzerinde önemle durulması gereken konulardan biridir.

Bu makalede Alaşehirli Hüseyin Paşazade Mustafa Bey'in Millî Mücadele döneminde şehrin kurtuluşu adına yapılan çalışmalara olan katkısı ve üstlendiği vazifeler üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Şahyar Bey, Millî Mücadele, Kuva-yı Milliye, Alaşehir Kongresi, Alaşehir

ALAŞEHİR NATIONAL FORCES (KUVA-YI MİLLİYE) COMMANDER MUSTAFA ŞAHYAR BEY

ABSTRACT

The Entente States began to implement their occupation plans on the lands of Anatolia when the Greeks occupied İzmir. This was especially a serious threat for the western Anatolia. Upon country's becoming defenceless, Anatolian people formed irregular forces "Kuva-yı Milliye" - which were called National Volunteer Forces – to

fight by distracting the enemy until the time the regular army was formed and this saved time for the National War to be organized.

Alaşehir , a district of Manisa, was one of the places where the threat of invasion felt. Alaşehir has a unique place in our National war history. The first “Kuva-yi Milliye” was established in Alaşehir by Mustafa Bey. The County Governor Bezmi (Nusret) supported the settlement of the National Regiments by supplying weapons and ammunition from the beginning of the struggle.

Furthermore, Alaşehir hosted “The Alaşehir Congress” which increased the importance of the city. People convened in Alaşehir to determine the line of defence against the Greek in the western Anatolia and to find ways for weapons and ammunition needed.

Mustafa Bey continued to contribute to the National War with taking part in the Alaşehir Congress. Mustafa Bey’s struggle of sovereignty on the front with Çerkez Ethem after the Conference is one of the significant issue to be noticed.

This article will discuss Mustafa Bey’s contributions and missions that he had undertaken for the sake of Alaşehir’s Liberation during the National War period.

Keywords: Mustafa Şahyar Bey, National War, Kuva-yi Milliye, Alaşehir Congress, Alaşehir

1. Giriş

I. Dünya Savaşı’ndan mağlubiyetle ayrılan Osmanlı Devleti’nin imzaladığı Mondros Ateşkesi’nin ardından 15 Mayıs 1919’da İzmir işgal edilmiş ve böylece Anadolu toprakları düşman tehdidi altına girmiştir. İzmir’in ardından Manisa’nın da işgal edileceği haberleri bölgede tedirginliğe neden olmuş ve Anadolu halkı, elindeki imkânlarla vatan savunmasına girişmiştir. Nitekim 18 Mayıs 1919’da Manisa’ya gelen Miralay Kazım Bey’e, gönüllü birliklerin hazırlandığına yönelik verilen haberler bunu doğrular niteliktedir.

Yunan işgali, Alaşehir’de de halkın teyakkuza geçmesine neden olmuştur. Alaşehir Kaymakamı Bezmi Nusret (Kaygusuz) Bey, ilçenin ileri gelenlerini ve kamu görevlilerini toplayarak bir durum değerlendirmesi yapmış ve burada işgale karşı sonuna kadar direnme kararı çıkmıştır. Bu çalışmalarda başından beri aktif olarak görev alanlardan biri de, Alaşehir eşrafından Hüseyin Paşazade Mustafa Bey’dir. O’nun girişimleriyle Alaşehir Kuva-yı Milliye birliği kurulmuştur. Mustafa Bey, daha sonra toplanan Alaşehir Kongresi’nde, başkan vekilliği görevini üstlenmiş ve Millî Mücadele’nin teşkilatlanma çalışmalarında aktif görev almıştır.

Salihli cephesinde bulunan Çerkez Ethem’le girdiği güç mücadelesinde geri çekilmek zorunda kalan Mustafa Bey, İstanbul’a gitmek zorunda kalmıştır. Yunan işgalinin sona ermesinden sonra yeniden Alaşehir’e dönen Mustafa Bey vefatına kadar günlerini İzmir ve Alaşehir’de geçirmiştir.

2. Mustafa Bey’in Ailesi ve Kişiliği

Millî Mücadele döneminde, Alaşehir Kuva-yı Milliye kumandanlarından olan Mustafa Bey, Halepli Halil Hüseyin Paşa’nın ve Fatma Hanım’ın oğludur. 1882’de dünyaya gelmiştir. Mütareke yıllarında Alaşehir’in en önde gelen liderlerindedir. Alaşehir Kongresi toplanmadan önce, Alaşehir

Cephesini kurarak, Mazlum Bey, Poslu Mestan Efe ve Poyraz Ağalarını yanına almış ve Yunanlılara karşı mücadele etmiştir. Alaşehir Kongresi'nde aktif bir rol oynamıştır. Başlangıçta ilişkilerinin iyi olduğu Çerkez Ethem ve ağabeyleri ile cephe üzerinde egemenlik kurma mücadelesi nedeniyle arası açılmıştır. İlişkilerin iyice gerginleşmesinden sonra Çerkez Ethem'in Alaşehir'i kuşatması üzerine Mustafa Bey, Alaşehir'den ayrılmak zorunda kalmıştır (Konukçu, 2000, s.59).

Mustafa Bey'in torunu Galip Şahyar ile yaptığımız görüşmede, dedesinin, Çerkez Ethem ile mücadelesinden sonra, Millî Mücadele döneminde Yunanlılara esir düştüğünü ve Atina'ya götürüldüğünü Millî Mücadele'den sonra tekrar Alaşehir'e döndüğünü söylemiştir.¹

Millî Mücadele'nin zaferle neticelenmesinden sonra Mustafa Bey, geçirdiği rahatsızlık nedeniyle aktif olarak Alaşehir'in yeniden teşkilatlanmasında rol alamamıştır. Günlerini daha çok çiftlik işleriyle uğraşarak Alaşehir ve İzmir'de geçirmiştir. Soyadı kanununun çıkmasından sonra "Şahyar" soyadını almıştır. 2 Temmuz 1945'de vefat etmiş ve Alaşehir'de toprağa verilmiştir (Konukçu, 2000, s.60).

O dönemin yakın tanıklarından olan ve bizzat olayların içinde bulunan Celal Bayar "*Mustafa Bey, Alaşehir'in ileri gelenlerinden ve Mütevellizâdelerdendi. Mustafa Bey, milletini seven efendi bir zattı. Onun idaresinde Kuva-yı Milliye inkişaf etti, silahlıların sayısı arttı*" diyerek, onun Millî Mücadele'ye olan katkılarından söz etmiştir (Bayar, 1972, s.2502).

Alaşehir Kaymakamı Bezmi Nusret Bey ise, "*Mustafa Bey, o zaman olgun, kibar ve centilmen bir gençti. Kazada nüfuz ve servet itibari ile Mütevellizade Tevfik ve Akif Beylerden sonra üçüncü geliyordu. Alaşehir'de birkaç çifliği vardı. Müreffeh bir hayat yaşardı. Hiçbir fırkaya karışmamıştı. Nihayete kadar bütün hareketlerinde samimi ve mertçe göründü. Hiçbir zaman hükümete karşı kafa tutmadı. Aramızda hep mütekabil bir kardeşlik muamelesi devam edip durdu.*" diyerek, onun samimiyetini vurgulamıştır (Kaygusuz, 2002, s.162).

Aynı şekilde Alaşehir Mevki Kumandanı Süleyman Sururi, 16 Haziran 1919 tarihinde Eşme'de bulunan 17. Kolordu Komutanlığına çektiği telgrafta, "*Mustafa Bey, Kuva-yı Milliye kumandanıdır. İyi çalışıyor.*" diyerek, onun çalışmalarından duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir (Günsav, 2002, s.107).

Mustafa Bey milli mücadele döneminde hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmamıştır. Elinde bulunan imkânlarla sonuna kadar ve düşman karşısında azimle mücadele etmiştir. Nitekim Alaşehir Havalisi Millî Kuvvetler Kumandanı unvanıyla 19 Ekim 1919 tarihinde Bursa'da bulunan Bekir Sami Bey'e çektiği telgrafta, bu durum açıkça görülmektedir: "*Haziran başlarında pek mukaddes ve vatanperver bir amaç için öncülüğünüzle başlayan milli hareket, sıkıntılı günlerini atlatıp muntazam ve vakur bir kütle halinde*

¹ Mustafa Bey'in torunu Galip Şahyar ile Alaşehir'de yapılan görüşme, 6 Mayıs 2013.

düşmanın karşısındadır. Öteden beri dağlarda dolaşan Ödemiş Zeybekleri, milli maksat emrinde toplanmış olup, gösterdikleri kahramanlıklarla dehşet saçarak, karşılarındakini tir tir titretiyor. Görseydiniz göğsünüz kabarırdı.” (Günsav, 2002, s.181).

Gazeteci Arif Oruç, 1919 yılının Ekim ayında Bozdağ’da görüştüğü Mustafa Bey ile ilgili izlenimlerini Tasvir-i Efkâr gazetesinde şu şekilde anlatmıştır: *“Tıknaz, alçak boylu ve mavi gözlü sarışın bir zatı irâe ettiler... Mustafa Bey’i pek ziyade münevver buldum. Uzun uzadıya görüştük... Mustafa Bey’den Alaşehir ve Bozdağ Teşkilât-ı Millîyesi hakkında müfîd izahat aldım. O, İzmir’in işgalinden şu ana kadar vatan endişesi ile ortaya atılmıştır. Mustafa Bey’e, Yunan işgali sonrası ne yaptıklarını sordum.*

Mustafa Bey: Bir gece ümitsiz ve ne sonuç vereceğini bilmeden oturuyordum. Gece yarısı kapım çalındı. Birisi geldi ve Alaşehir dışında Kışla mevkiinde ismini gizli tutan birinin benimle görüşmek istediğini söyledi. Ben, her ihtimale karşı yanına iki silahlı efe aldım. Söylenen yerde, karanlık arasında iki gölgenin kımıldadığını gördüm. Tabancayı tetiğe aldım. Şüphelerim boşa çıktı. Kucaklaştık. Bütün ümitlerin bende olduğunu söyledi. Buradan da bir teşebbüse muvaffak olamadan ayrılırsa, artık her şeye lânet edeceğini, gözyaşları arasında titreyerek anlattı. Her fedakârlığa hazır olduğunu söyledi. 800 tüfek daha temin ettik. İşte teşkilât öyle başladı.”(Özkaya, 1994, s.77–79).

Buradan da anlaşılacağı üzere Mustafa Bey, Yunan işgalinin başladığı ilk andan itibaren kendisinden bir çözüm bekleyenlerin ümitlerini kırmamış, her türlü fedakârlığa hazır olduğunu söyleyerek, çareler aramaya başlamış ve zafere olan inancını hiç kaybetmemiştir.

3. Alaşehir Kuva-yı Milliye’sinin Kurulmasında Mustafa Bey’in Rolü

Mondros Ateşkes Antlaşması gereği ordusu terhis edilmiş, silahlarına el konulmuş, her türlü savunma sistemi kontrol altına alınmış olan Osmanlı Devleti’nin, bu işgaller karşısında yapabilecekleri sınırlıydı. Bu nedenle işgallerle yüz yüze kalan halk, kendi savunmasını yapmak zorunda kalmıştır. İzmir’in işgaliyle birlikte ortaya çıkmaya başlayan Kuva-yı Milliye birlikleri, o günün şartlarından doğmuştur (Selek, 2004, s.120).

Kuva-yı Milliye ve Kuva-yı Milliyeci tabirleri de, Mayıs 1919’da, Alaşehir’de ortaya çıkmıştır. Milli Kuvvetler anlamına gelen bu tabir, asker-halk işbirliğine vurgu yapmaktadır (Konukçu, 2002, s.190). 18 Mayıs 1919’da Manisa’ya gelen Miralay Kazım Bey’e, istasyona iner inmez, Milli Kuvvetlerin hazırlandığına dair yetkililer tarafından bilgi verilmiştir² (Ayışığı, 2009, s.14–

² Manisa, Mondros Mütarekesi günlerinde merkezi İzmir’de bulunan 17. Kolordunun denetim alanı içindedir. Üç tümenli (56.,57. ve 61. tümenler) bu kolordunun o dönemdeki komutanı, Nurettin Paşa aynı zamanda Aydın Vali Vekilliğini görevini de üstlenmiştir (Balcıoğlu, 2002, s.50).

15). 23 Mayıs 1919'da 57.Tümen Komutanı Albay Şefik'in Harbiye Nezareti'ne "*Durumun düzeltilmesi için, Kuva-yı Milliye teşkilatı vücuda getirmenin en iyi tedbir olabileceğini*" bildirmesi ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Başkanı Cevat Paşa'nın olumlu görüş bildirmesi, Kuva-yı Milliye'nin başlangıcı kabul edilebilir (Özkaya, 1992, s.455).

İzmir'in işgali Alaşehir'de de tedirginliğe yol açmış ve halkı paniğe sevk etmiştir. Bunun üzerine Alaşehir kaymakamı Bezmi Nusret Bey, 21 Mayıs'ta daire müdürleriyle eşrafi kaymakamlık odasında toplayarak bir değerlendirme toplantısı yapmıştır (Sarıhan, 1993, s.289). Toplantıya katılanlar arasında; Kadı Mehmet Münil Efendi, Müftü, Belediye Reisi Galip, Mahkeme Reisi Ali Rıza, Müddeiumumî Muavini Lebip, Jandarma Bölük Kumandanı Cemil, Polis Komiseri Salih, Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı Muhtar, Hükümet Tabibi Necati, Eşraftan Mütevellizade Akif, Ethem Beyzade Ömer, Hüseyin Paşazade Mustafa, Kuşakçızade Raşit, Hacı Musazade Eyüp, Hasağasızade Ömer bulunuyordu (Kaygusuz, 2002, s.161).

Bu toplantıdan, "*Yunanlıları buket ve konfeti ile değil, bıçak ve kurşunla karşılama*" kararı çıkmıştır (Kaygusuz, 2002, s.161). İşgale karşı direnme kararı çıkmasından bir gün sonra, Alaşehir eşrafından olan genç Mustafa, Kaymakam Bezmi Nusret Bey'e başvurarak, gönüllü bir müfreze kuracağını bildirmiştir. Kaymakam da, jandarma deposundaki silahlardan istediği kadar verebileceğini söyleyerek, bu girişimi desteklemiştir. Nitekim hiç vakit kaybedilmeden ertesi gün askerî depodan çıkarılan iki yüz silah, gönüllülere dağıtılmış ve hapisanede bulunan ve işe yarayacak mahkûmlar da, bu birliğe katılmak üzere serbest bırakılmıştır (Selek, 1970, s.126). Bütün bu gelişmelerden sonra 30 Mayıs 1919'da, Alaşehir Kuva-yı Milliyesi kurulmuştur (Sarıhan, 1993, s.267). Mustafa Bey, Salihli'nin Dibek Dağı eteklerindeki Poyraz Köyü ve diğer beş altı köyden, nüfuzunu kullanarak, önemli miktarda kuvvet toplamıştır³ (Apak, 1990, s.114–115). Alaşehir Efeleriyle Poyraz Efeleri, işbirliği yaparak düşmana karşı durma kararı vermişlerdir.

Alaşehir Kuva-yı Milliye'sinin kurulduğu tarihlerde İstanbul Hükümeti, Batı Anadolu'daki askerî birlikleri yeniden düzenlemeye başlamış ve Miralay

³ Kuvâ-yı Milliye'nin mevcudu; 1919 yılı sonuna kadar, Batı Anadolu'da 6.500-7.500 arasında değişmiştir. 1920 yılı ortalarında ise, bu mevcudun yaklaşık 15.000 kişiye ulaştığını tahmin edilmektedir (<http://atam.gov.tr/kuva-yi-milliyenin-askeri-acidan-etudu/>). Ancak İtilaf Devletleri kaynaklarında geçen rakamlar çok daha fazladır. 13 Eylül 1919 tarihli İngiliz Kontrol Subayının raporundan öğrendiğimize göre, Kuva-yı Milliye birliklerinin kuvvet sayısı şu şekildedir: Bergama 5.000–6.000, Soma 1.200, Akhisar 4.000, Salihli 2.600, Ödemiş 2.800, Aydın / Nazilli 18.000, Aydın sınırında 17.000, Alaşehir civarında 5.400 (beş hafta kadar sonra 8.000). Bu cephelerdeki komutanlar ise şunlardır: Bergama'da Ali Bey (Kel Ali), Soma'da Hulusi Bey (sivil), Akhisar'da Ethem Bey (askerî), Salihli'de Reşit Bey ve kardeşi Ethem, Alaşehir'de Mustafa Bey, Ödemiş'te Mustafa ve Mestan Beyler, Aydın'da Hacı Şükrü Bey (askerî), Hacı Şükrü Efendi, Hacı Süleyman Efendi (Özkaya, 1992, s.456–457).

Bekir Sami Bey'in İstanbul'a dönmesini istemiştir. Ancak Bekir Sami Bey İstanbul'a dönmeyerek 29 Mayıs'ta Salihli'den Alaşehir'e hareket etmiş ve 30 Mayıs'ta Alaşehir'e ulaşmıştır (Ergül, 1991, s.64). Miralay Bekir Sami Bey ile Alaşehir'e gelen Yüzbaşı Süleyman Sururi de, bölgedeki gelişmelerle ilgili hazırladığı raporunda, Mustafa Bey'in Kuva-yı Milliye'nin kuruluşunda aktif bir rol oynadığından bahsetmiştir⁴ (Aydınel, 1993, s. 125–128). Nitekim 13 Haziran 1919'da Eşme'de bulunan Miralay Bekir Sami Bey, Alaşehir Mevki Kumandanı Süleyman Sururi'ye çektiği telgrafta gönüllü birliklerin toplanmasıyla ilgili beklentilerini iletmiştir. Süleyman Sururi de, cevabi telgrafında, Mustafa Bey'in adam toplamak için köylere haber gönderdiğini ve olumlu cevap alındığını bildirmiştir (Günsav, 2002, s.105–106). Süleyman Sururi, Mustafa Bey'in Kuva-yı Milliye kumandanı olarak askerlerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda halktan yardım toplamasını, 16 Haziran 1919 tarihli telgrafında, “*iyi çalışıyor*” diyerek övmüştür (Günsav, 2002, s.107).

4. Alaşehir Kongresi ve Mustafa Bey

İstanbul Hükümetinin işgaller karşısındaki çaresiz ve sessiz tutumu Anadolu halkını çareler üretmeye sevk etmiştir. Başta Batı Anadolu olmak üzere işgal tehlikesi altında olan bölgelerimizde cemiyetler kurulmuştur. İzmir'de kurulan Muhafaza-i Hukuk-i Osmaniye Cemiyeti, bunlardan biridir. Cemiyet, 17-19 Mart 1919 tarihlerinde toplanan kongrede, bölgenin geleceği ile ilgili önemli kararlar almış ve Saruhan Sancağının merkezi Manisa ve ilçelerinde açılan şubelerle teşkilatlanma çabalarını hızlandırmıştır⁵.

Aynı şekilde Alaşehir'de kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti⁶ de, Alaşehir Kongresi'nin toplanmasını sağlamış ve Kuva-yı Milliye'nin ihtiyaçlarının karşılanmasında yardımcı olmuştur (Konukçu, 1988, s.17–18).

Alaşehir'de faaliyet gösteren diğer bir kuruluş da, Temas Memurluğu adı ile bilinmektedir (Balcıoğlu, 2002, s.51). Ancak yaptığı hizmetlerle ilgili pek bir bilgi yoktur.

Alaşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ve Mustafa Beyin gayretleri ile Batı Anadolu'da başlayan Yunan işgaline karşı takip edilecek yöntemi belirlemek ve dağınık haldeki kuvvetleri birleştirerek bir savunma hattı oluşturmak, ayrıca Kuva-yı Milliye'nin ihtiyaçlarını karşılamak için Alaşehir'de

⁴ Süleyman Sururi Bey, Bandırma'dan Turgutlu'ya gelirken trende Miralay Bekir Sami Bey'le tanışmış ve onun tarafından Alaşehir irtibat subaylığına atanmıştır (Bayar, 1972, s.2500–2501).

⁵ Manisa ve ilçelerinde faaliyet gösteren diğer cemiyetler şunlardır: Manisa merkezde İstihlas-ı Vatan Cemiyeti, Cemaat-i İslâmiye, Cemiyet-i Müderrisin, Kula'da Redd-i İlhâk, Soma'da Müdafaa-i Hukuk, Turgutlu'da Müdafaa-i Hukuk-u Osman, Kırkağaç'ta İstihlas-ı Vatan, Demirci'de Müdafaa-i Hukuk-u Osmanî ve Tenvir-ü İrşâd, Eşme'de Redd-i İlhâk ve Müdafaa-i Hukuk, Palamut Nahiyesinde Redd-i İlhâk, Gördes'te Harekât-ı Milliye Cemiyeti (Balcıoğlu, 2002, s.50–51).

⁶ Alaşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti 30 Mayıs 1919'da kurulmuştur (Ergül, 1991, s.64).

bir kongre düzenlenmesine karar verilmiştir. Bu konuda Balıkesir Hareket-i Milliye Merkez Heyeti de, önemli bir destek vermiştir (Turan, 1991, s.280).

Kongre için Alaşehir'in seçilmesinde ise, Alaşehir'in jeopolitik konumu, metropolitik merkezi olması ve yaklaşık 3.000 yerleşik Rum nüfusunu barındırması etkili olmuştur. Bu durum halk üzerinde huzursuzluk oluşturmuş ve varlığını silahla koruma hususunda onları kamçulamıştır (Ergül, 1991, 64–65).

Alaşehir Kongresi, Balıkesir'den Hacim Muhiddin (Çarıklı) Bey ve arkadaşlarının da katılımıyla 16 Ağustos 1919 Cumartesi saat 15.00'te Mustafa Bey'in evinde toplanmıştır. Kongre çalışmalarının daha sonraki oturumlarına nerede devam edileceği görüşülürken, Mustafa Bey, kendi evinin müsait olduğunu ve burada devam edebileceğini söylemiştir (Çarıklı, 1967, s.122). Ancak bazı delegelerin itirazı nedeniyle Kongre'ye, 18 Ağustos'tan itibaren Fevziye İlkokulu'nda devam edilmiştir (Turan, 1991, s.282).

Alaşehir Kongresi'ne, Alaşehir delegesi olarak Mustafa Bey (Kuva-yı Milliye Komutanı), Ömer Bey, Galip Bey, Hacı Ali Bey, Akif Bey, Cevdet Bey, Nazmi Bey katılmıştır (Çarıklı, 1967, s.205).

Hacim Muhiddin Bey'in açılış konuşmasıyla başlayan Kongre'de başkanlığa Hacim Muhiddin Bey, başkan vekilliklerine de Alaşehir Kuva-yı Milliye Komutanı Hüseyin Paşazade Mustafa Bey ile Uşak delegesi İbrahim Tahtakılıç, kâtipliklere de Alaşehir'den Ethem Beyzade Ömer ile Balıkesir'den Abdulgafur seçilmişlerdir (Turan, 1991, s.282). Mustafa Bey aynı zamanda Alaşehir ve Çevresindeki Kuva-yı Milliye faaliyetlerinin yürütülmesinde uyulacak kuralları belirlemek için toplanan Talimatname Hazırlama Komisyonu üyeliği görevini de üstlenmiştir (Gülmez, 2009, s.70).

Alaşehir Kongresi sonucunda alınan kararlar;

- Batı Anadolu'da Yunan işgaline karşı başlayan direniş hareketinin bütünleştirilmesi,
- Yunanistan, İtilaf Devletleri ve İstanbul hükümeti ile ilişkilerin belirlenmesi,
- Karşılaşılabilecek sorunlara karşı nasıl hareket edileceğinin saptanması, şeklinde özetlenebilir (Turan, 1991, s.283).

Görülüyor ki Alaşehirli Mustafa Bey, başından itibaren kongrede aktif olarak görev almış, evini toplantılara açmış, Kuva-yı Milliye birlikleri oluşturmuş, girişkenliği, cesareti, fedakârlığı ve misafirperverliği ile de takdir toplamıştır.

5. Çerkez Ethem – Mustafa Bey Mücadelesi

Rauf (Orbay) Bey ve Bekir Sami (Günsav) Bey'in ricası üzerine Batı Cephesine gelerek Salihli'ye yerleşen Çerkez Ethem, kısa sürede etrafına güçler toplamış ve daha sonra kendi kuvvetlerine katılmayan Poyrazlıları kontrolüne almak için harekete geçmiştir. Amacı, Salihli ve çevresindeki bütün millî kuvvetleri kendi kontrolü altına almaktır (Bayar, 1972, s.2510).

Çerkez Ethem'in bu faaliyetleri, Alaşehir istikametinde de devam edince, Mustafa Bey ile karşı karşıya gelmesi kaçınılmaz olmuştur (Konukçu, 2000, s.230). Böylece Çerkez Ethem ile Mustafa Bey arasındaki mücadele bir güç gösterisine dönüşmüştür (Ergül, 1991, s.142).

Çerkez Ethem hatıralarında bu olaydan şöyle bahsetmektedir: *“Salihli merkez cephesi yakınlarında ve gerilerinde bir uygunsuzluk baş gösterdi. Silahlı olarak muhalefete geçen “Poyraz” ve “Alaşehir” çeteleri meselesi ortaya çıktı. Bunlar millî cephemize hizmet edeceklerini söyleyerek teşekkül etmişler ve birkaç defa da bizimle harplere iştirak eder gibi görünmüşlerdi. Birkaç gün devam eden hastalığımdan istifade ederek vaziyet aldılar. Mevcutları beşer yüz kişiden bin silahlı, kısmen Alaşehir eşrafından Mütevellizade Mustafa Bey’le “Poyraz” eşrafından Hacı Ali Bey namlarında iki fesatçının idaresinde idiler. Aralarına bazı hüviyetleri meçhul zabitler (subaylar) da katılmıştı. Hatta Poyraz asilerinin kumandanı Ahmet Bey isminde bir binbaşı, ben hasta iken Salihli’ye giderek karargâh kurmuş, bazı eşrafi kandırılmış, gizli içtimalar tertip etmişti. Alaşehirli Mustafa Bey ise, aynı zamanda, kandırarak kendi tarafına çektiği bir kuvvetle, Alaşehir’e çekilerek orasını merkez ittihaz etmiş, kuvvetini arttırmaya çalışıyordu. Ben evvelce bunların bazı hallerinden şüpheye düşmüştüm ve bu şüpheyi halletmek istemiştım. Lâkin ağabeyim Reşit Bey’in müdahalesi, bu teşebbüsüne mâni olmuştu. Bunlar Reşit Bey’i, samimi vatanperver olduklarına inandırmışlardır.”* (Ethem, 2005, s.11).

Çerkez Ethem hastalığını atlattıktan sonra Poyraz Efelerini ve Alaşehirli Mustafa Bey kuvvetlerini ortadan kaldırmaya karar vermiştir. Ancak ağabeyi Reşit Bey’in Mustafa Bey’e inandığını söyleyen Çerkez Ethem, bu kararını ondan gizlemiştir. Mustafa Bey ve adamlarının niyetlerini öğrenmek için bazı adamlarını gizlice onların içine sokmayı başaran Çerkez Ethem, böylece kendine karşı gelişmelerden önceden haberdar olma imkânı elde etmiştir. Çerkez Ethem’e göre, Poyraz Efeleri ve Alaşehirli Mustafa Bey kuvvetleri, Damat Ferit Paşa Hükümeti ve İngiliz Muhipleri Cemiyeti ile temas halindedir (Ethem, 2005, s.11–12).

Çerkez Ethem’in iyileşmesinden sonra muhalifleri, arayı düzeltmek için kardeşleriyle birlikte kendisini bir ziyafete davet etmişlerdir. Kendilerine suikast tertiplendiğini düşünen Çerkez Ethem’in karşı çıkmasına rağmen kardeşi Reşit Bey ve Karargâh Kumandanı Yusuf Bey ziyafete katılmaya karar vermiştir (Ethem, 2005, s.14.).

Bunun üzerine ziyafete gideceklere tedbirli olmalarını tavsiye eden Çerkez Ethem; kardeşine pusu kurulduğunu ve bu nedenle akşamüzeri başlayan şehirdeki çatışmaların sabaha kadar sürdüğünü, kendisine gelen bir süvari desteği ile asileri şehirden çıkardığını ve ardından başlayan takip sonucunda Alaşehirli Mustafa Bey kuvvetlerinin af istediklerini, silahları ile teslim olmaları şartıyla onları affettiğini belirtmiştir (Ethem, 2005, s.14-15).

Bu olaydan sonra Salihli’ye dönen Çerkez Ethem olayların gelişimini şöyle anlatmaktadır: *“Alaşehirli Mustafa Bey de gelsin dehalet etsin.”* diye

haber yolladım. Ancak bazı şartlarım vardı: Cephede bizimle beraber Yunanlılara karşı dövüşmeli idi! Alaşehir'de gadrine uğrayanların tazminatını tamamen vermeli, mallarını iade etmeliydi ve bu onların rızası alınmak suretiyle yerine getirilmeliydi. Alaşehir'de tüyler ürpertici cinayetler işlendiğini de işitiyordum.

Mustafa Bey cevap vermedi. Bununla beraber cepheye de gelmedi. Bir gün bir zabitimizin muhafazası altında getirdiğim cephane sandıklarımızın, Alaşehir İstasyonu'nda Mustafa Bey'in adamları tarafından zapt ve müsadere olduğu haberi geldi. Artık onların da başı ezilmeli idi! Buna zaruret hâsıl olmuştu.” (Ethem, 2005, s.15).

Çerkez Ethem, bu iddialarla Alaşehir'i kuşatmış ve Mustafa Bey'in kuvvetlerini etkisiz hale getirmiştir. Kuvvetlerinin dağılması üzerine Mustafa Bey, yanında bulunan yaklaşık kırk adamıyla birlikte dağ üzerinden Afyon'a kaçmış ve oradan da İstanbul'a geçmiştir (Ethem, 2005, s.16).

Salihli Cephesi Kumandanı Çerkez Ethem, Mustafa Bey'den duyduğu rahatsızlığı bir telgrafla Alaşehir Kongresi'ne katılmak üzere ilçeye gelen Hacim Muhittin Çarıklı'ya bildirmiştir. 16 Temmuz 1919'da gelen telgrafta yer alan ifadeler şunlardır:

“Alaşehir'de Mücahidin muhterem Hacim Bey'e:

Alaşehir'den gelen sahibi alâkadan anlaşıldığına nazaran, orasının bir mefseted ve tefrika ocağına döndüğü, cepheden bera-yı vazife giden mücahidini, Mustafa Bey namındaki alçağın nifak ve şikaka davet ettiği, cepheye iltihak etmek üzere gelenlerin birer bahane ve maske altında tevkif edildikleri tahakkuk etmektedir. Mümkün ise ıslah ve ikazi, değilse ona göre icraî icabı ehemmiyetle rica olunur.” (Çarıklı, 1967, s.37).

Çerkez Ethem, açıkça yetkililerden Mustafa Beyin uyarılmasını, yoksa gerekli önlemlerin alınacağını belirtmiştir.

Çerkez Ethem'in hatıralarında bahsettiği iddialara bakılırsa, Poyraz ve Alaşehir çeteleriyle Mustafa Bey, Kuva-yı Milliyeci değil, İstanbul Hükümeti ve İngiliz Muhipler Cemiyeti işbirlikçisidir. Fakat Çerkez Ethem'in iddialarının aksine Alaşehir Kongresi'ne katılmak üzere ilçeye gelen Hacim Muhittin Bey, Çerkez Ethem ve kardeşlerinin para meselesinden dolayı Bandırma'da başarılı olamadıklarını, aynı işleri Alaşehir'de tekrar denediklerini ve adamlarının köylerde zorla tahsilât yaptıklarını belirtmektedir. Hacim Muhittin Bey'e göre, *“asıl yanlış yapan Çerkez Ethem'dir” (Çarıklı, 1967, s.34).*

Çerkez Ethem ile Mustafa Bey arasındaki mücadeleye Alaşehir Kaymakamı sıfatıyla tanık olan Bezmi Nusret (Kaygusuz) Bey ise olayı şöyle anlatmaktadır: *“Hüseyin Paşazâde Mustafa Bey'le cephane tedariki için konuşuyorduk. Ansızın birkaç el silah patladı. Ve arkası devam etti. Tevfik Bey'le sıkı fıkı görüşen Jandarma Kumandanı Ziya Bey yanıma geldi. Yüzü mosmor idi. Kulağıma eğildi. “Ethem Bey şehri kuşatmak üzeredir. Cebren Mustafa Bey'in taraftarlarını dağıtmak istiyor.” dedi. Kim bilir, o dakikada benim de çehrem ne renk aldı? Vaziyet tehlikeli idi. Mustafa Bey'in o saatte*

tesadüfen nezdimde bulunmuş olması, tehlikeyi büsbütün arttırmakta idi. Bir kere kendisini himayeden aciz idim. Yanı başımda onu ve ihtimal ki beni de öldüreceklerdi. Diğer taraftan hükümete gelen bir adamı dışarıya çıkarmak ve düşmanlarının eline vermek namertlik olurdu. Bunu da ben yapamazdım. Terlemeye başladım. İyi ki, Mustafa Bey kendiliğinden kalktı, gitti. Zavallıyı bekleyen akıbeti düşünerek kalbim sızlıyordu.” (Kaygusuz, 2002, s.183–184).

Bezmi Nusret Bey karakolları telefonla arayarak halkın evlerine çekilmesini ve halka dokunulmadıkça olaylara müdahale edilmemesi emrini vermiştir. Çerkez Ethem'in emrinde beş altı yüz kişilik bir kuvvet bulunduğunu tahmin eden Bezmi Nusret Bey, olayların daha da büyümemesi için onunla görüşmeye karar vermiştir. Bezmi Nusret Bey, bu görüşmede Çerkez Ethem'e, kasabada kendisine muhalif bulunmadığını herkesin ona hürmet ve muhabbet beslediğini söylemiştir. Ayrıca düşmana karşı kullanılacak cephanenin de bu şekilde israf edilmemesini söylemiş ve ardından ateşin kesilmesine karar verilmiştir (Kaygusuz, 2002, s.183–184).

Alaşehir Kaymakamı Bezmi Nusret Bey'in anlattıklarına bakılırsa olayın sebepleri hakkında bir bilgisi olmadığı anlaşılmaktadır. Mustafa Bey ile cephane tedariki için konuşurlarken birdenbire patlayan silah sesleri ile irkilmiş ve ardından gelen haber ile Çerkez Ethem'in şehri kuşattığından haberdar olmuştur. Mustafa Bey'i koruyabilecek güçten mahrum olduğunu ve halka bir zarar verilmedikçe olaylara karışmak istemediğini de itiraf etmiştir. Ardında olayları yatıştırmak üzere Çerkez Ethem'le görüşmeye giden Bezmi Nusret Bey, ilçede kendisine muhalif olmadığını herkesin saygı duyduğunu söyleyerek olayların önünü almıştır. Ancak Çerkez Ethem'in gücünü pekiştirmek için birkaç kişiyi asmak istemesine engel olamadığını da belirtmiştir. Mustafa Bey ile ilgili bir suçtan da söz etmemiştir (Kaygusuz, 2002, s.184).

Öyle anlaşılıyor ki, Çerkez Ethem, bütün cepheyi kendi kontrolü altına almak için önüne çıkan bütün engelleri aşmak niyetindedir. Bunun karşısındaki herkese bir suç isnat etmiştir. Çerkez Ethem, bütün kontrolü eline alabilmek için, kendisine rakip olabilecek herkesi tasfiye etmek yoluna gitmiştir. Yunan ilerleyişinin karşısına çıkıp direnen Poyraz çeteleriyle Alaşehir Kongresi'nin düzenleyicileri arasında yer alan ve kongre için evini açan Mustafa Beyi, çok kötü bir şekilde suçlamıştır.

Alaşehir baskınından sonra Mustafa Bey'in geri çekilmesiyle 1919 Ekim ayının ilk haftasından itibaren cephede kontrol, tamamen Çerkez Ethem'in eline geçmiş ve Salihli Cephesi Harp Kumandanı unvanını kullanmaya başlamıştır (Ergül, 1991, s.158).

6. Sonuç

Mondros Ateşkes Antlaşması ve ardından ateşkes hükümlerine dayanarak başlayan düşman işgalleri karşısında, tüm yurttaki olduğu gibi Batı Anadolu'da da vatanseverler tarafından, ülke savunması adına önemli adımlar atılmıştır. Yunan işgalleri karşısında İstanbul Hükümetinin çaresiz kalması, Anadolu halkını kendi başının çaresine bakmaya yöneltmiştir. Yunanlıların

İzmir ve Manisa'yı işgalinin Alaşehir'de duyulması, halkı paniğe sevk etmiş ve hemen çözüm yolları aramaya başlamışlardır. Bu çalışmalarda öne çıkan isimlerden biri de, Alaşehir eşrafından Hüseyin Paşazade Mustafa Bey'dir. Mustafa Bey, bu endişe ortamında hemen Kaymakam Bezmi Nusret Bey'e müracaat ederek ve onun da desteğini alarak ilk Kuva-yı Milliye birliklerinden birini Alaşehir'de kurmuştur.

Ardından Batı Anadolu'nun savunması adına alınacak tedbirleri ve izlenecek yolları görüşmek üzere toplanan Alaşehir Kongresi'nde, başkan vekilliği görevini üstlenmiş ve evini toplantılara açarak sorumluluk almaktan çekinmemiştir. Poyraz Efeleri ile işbirliği yaparak, Salihli Cephesi'nin kurulmasında görev almış, Ahmetli civarında Yunan askerlerine saldırarak, Yunan ilerleyişinin durdurulmasını sağlamış bir vatanseverdir.

Çerkez Ethem'in Salihli Cephesi ve çevreye hâkim olma mücadelesinde Mustafa Bey, geri adım atmış ve Afyon'a çekilmiştir. Daha sonra İstanbul'daki akrabalarının yanına gitmek zorunda kalmıştır. Bir ara Yunanlılar tarafından yakalanmış ve Atina'ya götürülmüştür.

Millî Mücadele'nin zaferle neticelenmesinden sonra, yeniden Alaşehir'e dönmüştür. Mustafa Bey, esaret döneminde rahatsızlanmış ve bu rahatsızlığı nedeniyle kendi köşesine çekilmek zorunda kalmıştır. Bu yüzden Alaşehir'in Cumhuriyet dönemi siyasî hayatında ve teşkilatlanmasında etkin bir rol alamamıştır.

Ancak Mustafa Bey, Millî Mücadele döneminde yaptığı fedakârlık ve kahramanca çalışmalarla daima hatırlanacaktır. Çerkez Ethem'in hatıralarında, Mustafa Bey hakkında yaptığı suçlamalar ve isnat ettiği suçlar, başka hiçbir kaynak tarafından doğrulanmamaktadır. Gerçekten Mustafa Bey, gözü pek bir Kuva-yı Milliyeci ve tam bir vatanperverdir. Çerkez Ethem henüz ortalıkta yokken, etrafına topladığı efelerle Yunan ordusunun karşısına çıkmaktan çekinmemiştir.

2 Temmuz 1945'te vefat eden Mustafa Bey, bağımsızlığı için düşmanla mücadele ülkesinde ve kendi bayrağı altında, Alaşehir'de toprağa verilmiştir.

KAYNAKLAR

I. Gazeteler

Tasvir-i Efkâr

II. Kitaplar

ALBAYRAK, Mustafa, (1998), *Batı Anadolu Kongreleri (17 Mart - 2 Ağustos 1920)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

APAK, Rahmi, (1990), *İstiklâl Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu*, TTK Yayınları, Ankara.

AYDINEL, Sıtkı, (1993), *Güneybatı Anadolu'da Kuva-yı Milliye Harekâtı*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

BAYAR, Celâl, (1972), *Ben de Yazdım, Millî Mücadele'ye Giriş*, C:8, Baha Matbaası, İstanbul.

ÇARIKLI, Hacim Muhittin, (1967), *Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri ve Hacim Muhittin Çarıklı'nın Kuva-yı Milliye Hatıraları (1919-1920)*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara.

ERGÜL, Teoman, (1991), *Kurtuluş Savaşı'nda Manisa (1919-1922)*, Manisa Kültür Sanat Kurumu Yayını, İzmir.

ETHEM, Çerkez, (2005), *Anılarım*, Berfin Yayınları, İstanbul.

GÜNSAV, Bekir Sami, (2002), *Miralay Bekir Sami Günsav'ın Kurtuluş Savaşı Anıları*, Cem Yayınevi, İstanbul.

KAYGUSUZ, Bezmi Nusret, (2002), *Bir Roman Gibi*, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir.

KONUĞU, Enver, (2000), *Alaşehir Kongresi*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

ÖZALP, Kâzım, (1998), *Millî Mücadele I*, TTK Yayınları, Ankara.

ÖZKAYA, Yücel, (1994), *Millî Mücadele'de Ege Çevresi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

SARIHAN, Zeki, (1993), *Kurtuluş Savaşı Günlüğü I*, TTK Yayınları, Ankara.

SELEK, Sabahattin, (1970), *Ulusal Kurtuluş Savaşı*, C:I, Ağaoğlu Yayınevi.

SELEK, Sabahattin, (2004), *Anadolu İhtilâli, 1. Cilt, Mondros Mütarekesi'nden Türkiye Cumhuriyeti'nin Doğuşuna Kadar Ulusal Savaşımızın Belgeseli*, Kastaş Yayınları, İstanbul.

TURAN, Şerafettin, (1991), *Türk Devrim Tarihi*, 1.Kitap, Bilgi Yayınevi, Ankara.

III. Makaleler

AYIŞIĞI, Metin, (2009), "Kuva-yı Milliye ve Manisa", *Millî Mücadele'de Manisa ve Kuvayı Millîye Sempozyumu*, Manisa Valiliği, C.B.Ü., Manisa.

BALCIOĞLU, Mustafa, (2002), "Batı Anadolu'nun İşgali ve Kuva-yı Milliye", *Millî Mücadele Tarihi - Makaleler*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

GÜLMEZ, Nurettin, (2009), “Manisa ve İlçelerindeki Kuvâ-yı Milliyeciler”,*Millî Mücadele’de Manisa ve Kuva-yı Millîye Sempozyumu*, Manisa Valiliği, C.B.Ü., Manisa.

KASALAK, Kadir, (1998), “Kuvâ-yı Millîye’nin Askerî Açından Etüdü”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi (Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılı Özel Sayısı)*, C. IV, S. 42, Ankara.

KONUĞU, Enver, (2002), “Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri”, *Millî Mücadele Tarihi - Makaleler*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

KONUĞU, Enver, (1988), “Millî Mücadelenin Başlangıcında Alaşehir”, *Millî Mücadelede Alaşehir Kongresi (Bilimsel Toplantı)*, Anadolu Matbaacılık, İzmir.

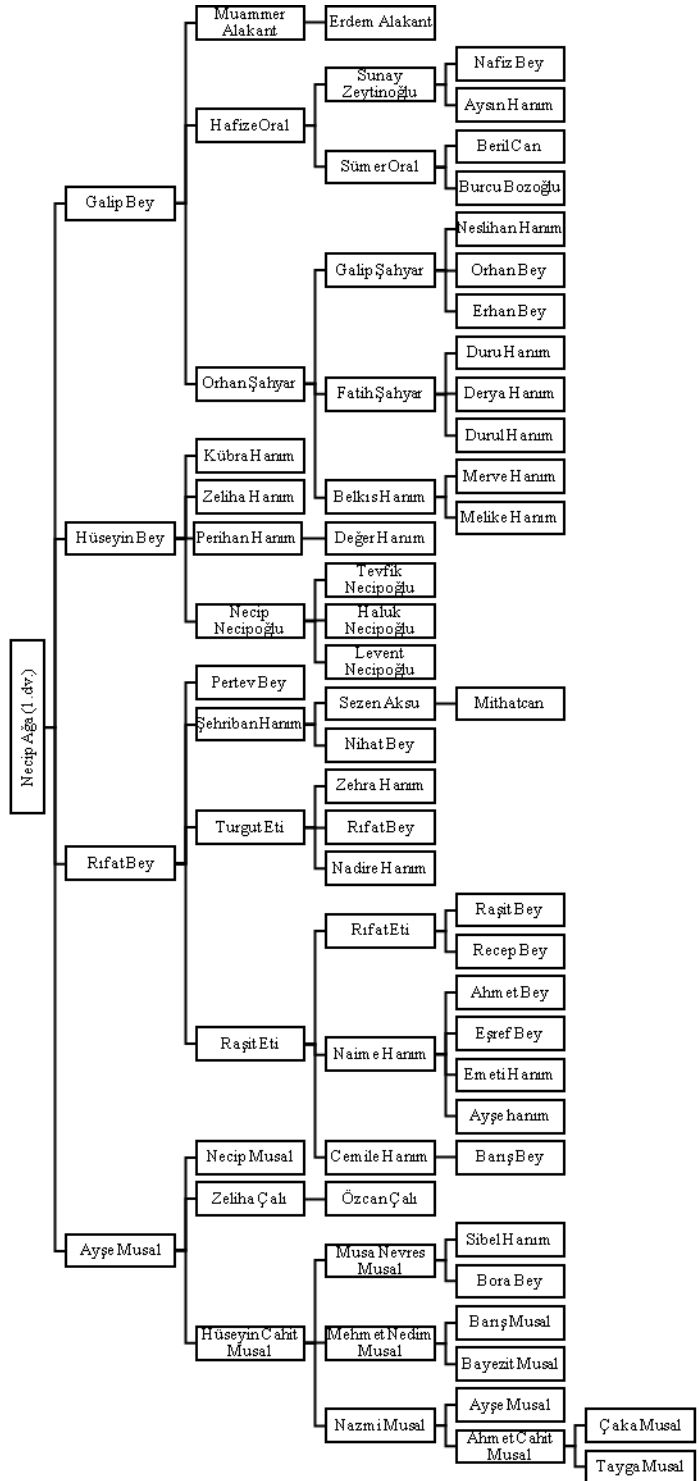
ÖZKAYA, Yücel, (1992), “Kuvâ-yı Millîye”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Ankara.

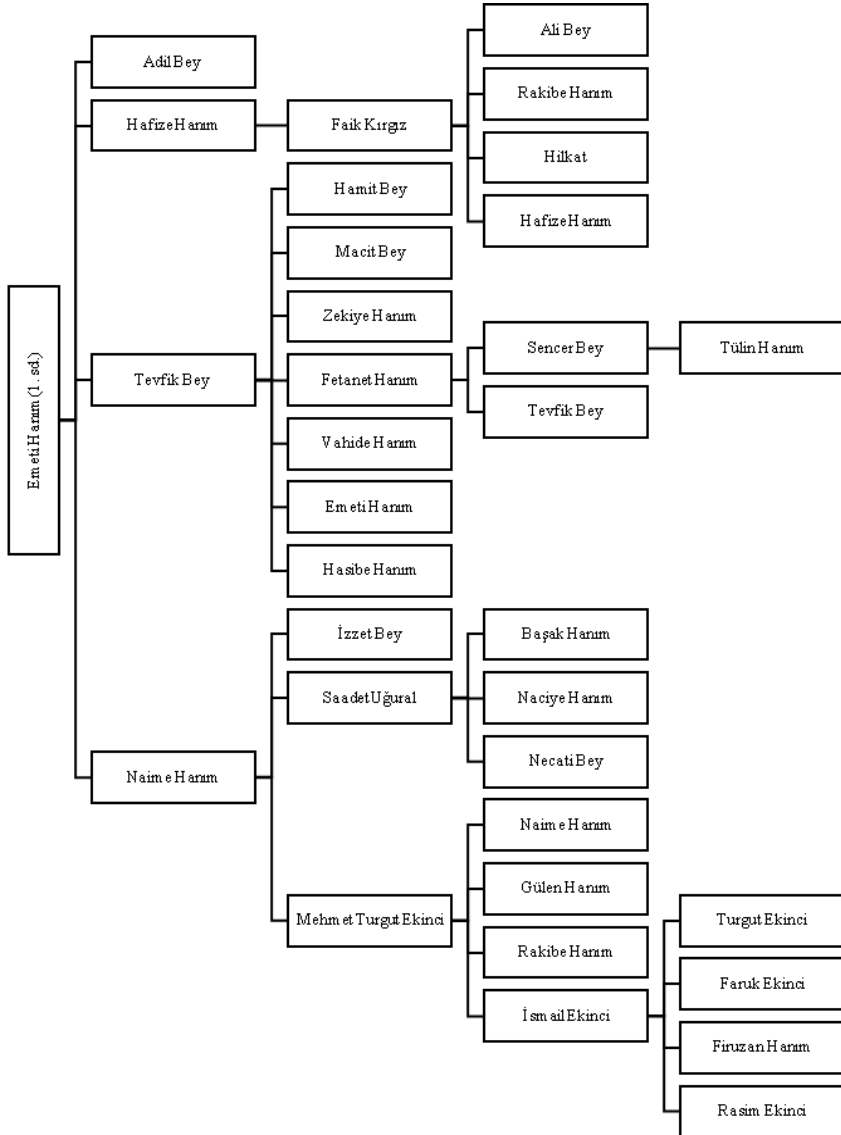
IV. İnternet Kaynakları

<http://atam.gov.tr/kuva-yi-milliyenin-askeri-acidan-etudu/>

V. Görüşülen Kişiler

ŞAHYAR, Galip, (Mustafa Şahyar’ın torunu), 6 Mayıs 2013 tarihinde Alaşehir’de görüşme yapılmıştır.

EKLER

* (Fotoğraflar Prof. Dr. Enver Konukçu'nun Alaşehir Kongresi kitabından alınmıştır.)

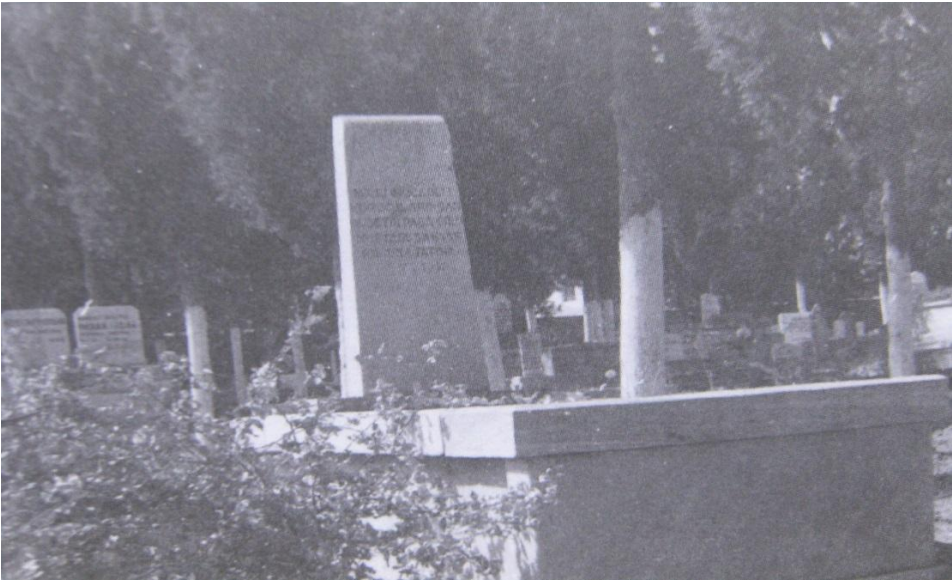

Alaşehirli Mustafa Şahyar ve yakın çevresi

Mustafa Şahyar Atina'da, 1921 (Sağdaki fotoğraf)

Mustafa Şahyar'ın Alaşehir Mezarlığındaki kabri.